Factsheet alcoholintoxicaties 2007 tot en met 2017

Inleiding

Sinds 2007 worden in Nederland gegevens verzameld over jongeren met een alcoholintoxicatie (ook wel alcoholcoma genoemd). Wanneer een adolescent wordt opgenomen op de kinderafdeling vanwege een alcoholintoxicatie, wordt door de kinderarts een melding gedaan bij het Nederlands Signaleringscentrum Kindergeneeskunde (NSCK). Vervolgens wordt een gedetailleerde vragenlijst ingevuld, met demografische kenmerken, alcohol- en middelengebruik en karakteristieken van de intoxicatie en de opname. Deze gegevens worden bij het NSCK ingevoerd in een database. Zo zijn in de afgelopen 11 jaar ruim 6400 cases geïncludeerd.

Meldingen

In 2017 zijn uit 81% van de Nederlandse ziekenhuizen meldingen ontvangen. Het aantal meldingen van adolescenten met een alcoholintoxicatie in deze ziekenhuizen in 2017 is ten opzichte van 2016 iets toegenomen met 9% (Tabel 1). Echter neemt het aantal ziekenhuizen dat meldingen doet af en dus is het mogelijk een onderschatting van het aantal alcohol gerelateerde behandelingen. Na de stijging van het aantal verwerkte rapportages tot en met 2011 lijkt er nu stabilisatie op te treden.

Elk jaar betreft het overgrote deel van de alcoholopnames in het ziekenhuis van jongeren onder de 18 jaar een alcoholintoxicatie. In 2016 betrof het 574 jongeren (82% van het totaal aantal opnames) met een alcoholvergiftiging en in 2017 ging het om 671 jongeren (83%).

Tabel 1: *Overzicht aantal meldingen van alcohol gerelateerde opnames en aantal verwerkte rapportages per jaar*

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal meldingen	297	337	500	684	762	706	713	783	931	791	860
Stijging t.o.v. eerder jaar	-	+13%	+48%	+37%	+11%	-7%	+1%	+10%	+19%	-15%	+9%
Verwerkte rapportages	263	331	450	574	761	704	577	700	874	701	804*
Respons	89%	98%	90%	84%	100%	100%	81%	89%	94%	89%	81%
Reden voor ziekenhuisopname											
Alcoholintoxicatie	226	274	379	471	547	451	434	545	713	574	671
Andere reden**	22	37	51	76	71	54	60	84	103	91	85
Niet geregistreerd	15	20	20	27	143	199	83	71	58	36	48

* Momenteel (april 2018) zijn 804 vragenlijsten verwerkt. Dit aantal kan echter nog oplopen, omdat in de eerste maanden van 2018 nog vragenlijsten binnenkomen over 2017. Gegevens uit de factsheet kunnen, evenals bij voorgaande jaren, nog marginaal wijzigen.
** Dit betreft (verkeers-)ongevallen, agressie/geweld, suïcidepogingen, braken en meerdere redenen.

Geslacht en leeftijd

De verhouding tussen jongens en meisjes is de afgelopen jaren niet of nauwelijks veranderd, evenals de gemiddelde leeftijd (Tabel 2). In 2017 was de jongste persoon die werd opgenomen 11 jaar. Gekeken naar de leeftijdsopbouw van de opgenomen jongeren, is er in 2017, in vergelijking met 2016 ongeveer dezelfde leeftijdsverdeling, al is de groep 14-jarigen iets groter geworden. Vergeleken met de start van de registratie in 2007 is wel een verschil in leeftijdsopbouw van de jongeren waarneembaar. In 2007 was 39% van de in het ziekenhuis opgenomen jongeren onder de 15 jaar, in 2017 was dat 22%. De gemiddelde leeftijd op het moment van de alcoholintoxicatie is ook toegenomen, deze lag in 2017 op 15,5 jaar (in 2007 was dat nog 14,9 jaar).

Tabel 2: *Geslacht en leeftijd van opgenomen kinderen*

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Geslacht											
Jongens	52%	52%	52%	58%	57%	55%	53%	48%	53%	52%	55%
Meisjes	48%	48%	48%	42%	43%	45%	47%	52%	47%	48%	45%
Leeftijd (lft)											
9 jaar	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%*	0%
10 jaar	0%	0%	0%	0%	0%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%
11 jaar	0%	0%*	0%	0%	0%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%*
12 jaar	3%	2%	1%	1%	1%	0%*	1%	1%	0%*	0%*	1%
13 jaar	11%	8%	8%	4%	6%	5%	4%	5%	5%	3%	3%
14 jaar	25%	23%	21%	18%	19%	15%	12%	17%	17%	14%	18%
15 jaar	29%	32%	26%	28%	22%	28%	27%	27%	26%	30%	25%
16 jaar	24%	24%	28%	32%	35%	31%	35%	29%	31%	30%	31%
17 jaar	7%	1%	16%	16%	17%	20%	21%	21%	20%	22%	22%
Gemiddelde lft											
	14,9	15,0	15,2	15,4	15,4	15,5	15,6	15,4	15,4	15,5	15,5

* 1, 2 of 3 jongeren behandeld

Aantal bruikbare vragenlijsten:

Geslacht: 2007: *n* = 206 | 2008 *n* = 328 | 2009: *n* = 443 | 2010: *n* = 569 | 2011: *n* = 634 | 2012: *n* = 648 | 2013: *n* = 561 | 2014: *n* = 658 | 2015: *n* = 867 | 2016: *n* = 699 | 2017: *n* = 798

Leeftijd: 2007: *n* = 257| 2008 *n* = 331 | 2009: *n* = 450 | 2010: *n* = 573 | 2011: *n* = 643 | 2012: *n* = 650 | 2013: *n* = 577 | 2014: *n* = 674 | 2015: *n* = 870 | 2016: *n* = 697 | 2017: *n* = 800

Alcoholpromillage en duur van verminderd bewustzijn

De gemiddelde ethanolspiegel (Tabel 3) en gemiddelde duur van bewustzijnsdaling (Tabel 4) blijven de afgelopen jaren nagenoeg stabiel, nadat deze in de eerste jaren iets toenamen. De karakteristieken van de jongeren die zich presenteren met een alcoholintoxicatie veranderen de laatste jaren dus niet. In 2016 en 2017 was de gemiddelde ethanolspiegel bij opname in het ziekenhuis 1,99 promille, dat is hoger dan alle voorgaande jaren (zie Tabel 3). De maximaal gemeten bloed alcohol concentratie was afgelopen jaar 3,80 promille. Het verminderd bewustzijn had in 2017 een gemiddelde duur van 3 uur en 35 minuten. Het langste verminderde bewustzijn had een duur van 24 uur (Tabel 4).

Tabel 3: *Ethanolspiegel (‰)*

Ethanolspiegel	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gemiddeld (‰)	1,83	1,86	1,84	1,81	1,83	1,89	1,88	1,96	1,94	1,99	1,99
Minimaal (‰)	0,50	0,03	0,10	0,00	0,07	0,30	0,00	0,48	0,10	0,08	0,10
Maximaal (‰)	4,30	5,50	4,00	4,00	4,20	4,50	4,20	3,50	3,70	5,00	3,80
Standaarddeviatie	0,56	0,65	0,61	0,58	0,58	0,56	0,57	0,51	0,53	0,51	0,52

Aantallen: 2007: *n* = 234| 2008 *n* = 274| 2009: *n* = 388 | 2010: *n* = 483 | 2011: *n* = 557 | 2012: *n* = 618 | 2013: *n* = 515 | 2014: *n* = 613 | 2015: *n* = 777 | 2016: *n* = 615 | 2017: *n* = 728

Tabel 4: *Duur verminderd bewustzijn*

Duur verminderd bewustzijn	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gemiddeld (uur)	2,19	2,86	3,05	3,14	2,99	2,95	3,05	3,14	3,11	3,12	3,35
Maximaal (uur)	16	24	22	48	24	35	24	50	11	15	24
Standaarddeviatie	2,23	3,03	2,93	4,31	3,16	3,44	3,06	3,85	2,21	2,43	3,13

Aantallen: 2007: *n* = 111| 2008 *n* = 114| 2009: *n* = 143 | 2010: *n* = 179 | 2011: *n* = 258 | 2012: *n* = 227 | 2013: *n* = 167 | 2014: *n* = 225 | 2015: *n* = 292 | 2016: *n* = 235 | 2017: *n* = 250

Opleidingsniveau en schoolprestaties

De verdeling van het middelbare schoolniveau (Tabel 5) komt overeen met die van eerdere jaren en is een goede afspiegeling van de samenleving. In 2017 volgde 35% van de jongeren een vmbo-opleiding, 25% volgde een havo-opleiding en 21% een vwo-opleiding. De categorie overig (19%) bestaat voornamelijk uit mbo-leerlingen.

Tabel 5: *Verdeling van het middelbare schoolniveau*

Schoolniveau	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
vmbo/mavo	45%	46%	42%	41%	41%	43%	36%	38%	37%	36%	35%
havo	20%	21%	24%	23%	22%	22%	22%	25%	25%	25%	25%
vwo	15%	15%	18%	18%	18%	18%	20%	18%	20%	21%	21%
overig	20%	18%	16%	18%	19%	17%	22%	19%	18%	18%	19%

Aantallen: 2007: *n* = 198| 2008 *n* = 263| 2009: *n* = 380 | 2010: *n* = 481 | 2011: *n* = 559 | 2012: *n* = 487 | 2013: *n* = 529 | 2014: *n* = 638 | 2015: *n* = 802 | 2016: *n* = 654| 2017: *n* = 754

Wat schoolprestaties betreft liep in 2017 82% van de adolescenten nominaal. 16% is eenmaal gedoubleerd, 1% is méér dan 1 keer gedoubleerd en 1% is een drop-out. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Culturele achtergrond

Van 753 kinderen was de culturele achtergrond geregistreerd, wat bij het overgrote deel (89,4%) een Nederlandse achtergrond was. Deze verdeling is de afgelopen jaren stabiel gebleven.

Tabel 6: *Culturele achtergrond in 2017*

Culturele achtergrond	Percentage	Aantal
Nederlands	89,4%	673
Surinaams	1,3%	10
Turks	0,4%	3
Antilliaans	0,9%	7
Marokkaans	0,2%	9
Anders	6,8%	51

Product

Sinds 2012 wordt aan de adolescenten gevraagd wat voor alcohol zij gedronken hebben en hoe zij daaraan gekomen zijn. Hierbij blijkt wel sprake te zijn van verwarring onder de jongeren over het begrip ‘sterke drank’. De zogenaamde likorettes (drank tot 15% alcohol, in de supermarkt te kopen) worden door de jongeren vaak sterke drank genoemd, maar zijn dat feitelijk niet. Sinds 1 januari 2014 mag alle alcohol verkocht worden aan jongeren vanaf 18 jaar, voor 2014 mochten zwak alcoholische dranken verkocht worden aan jongeren vanaf 16 jaar.
Ruim tweederde van de jongeren in 2017 had sterke drank gedronken (n = 558). Bier staat op de tweede plaats (n = 293), mixdrankjes op de derde plaats (n = 188) en wijn op plaats vier (n = 107) (Tabel 7). Deze rangorde komt overeen met afgelopen jaren.

Tabel 7: *Product in 2017*

Product	Percentage	Aantal
Sterke drank	69,4%	558
Bier	36,4%	293
Mixdrankjes	23,4%	188
Wijn	13,3%	107

Toestemming van ouders

Sinds 2011 wordt er gevraagd of de jongeren van hun ouders toestemming hadden om alcohol te drinken. Tot en met 2013 hadden de meeste jongeren toestemming om te drinken, daarna veranderde het beeld. (Tabel 8) In 2015 werd een optie aan de vragenlijst toegevoegd, namelijk ouders die toestemming gaven aan hun kinderen om vanaf 16 jaar te mogen drinken. In 2017 hadden 106 jongeren (17%) van hun ouders toestemming om vanaf hun 16e alcohol te mogen drinken.

Tabel 8: *Toestemming ouders*

Toestemming ouders	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Geen toestemming	25%	20%	31%	50%	54%	56%	51%
Wel toestemming	68%	67%	62%	37%	13%	10%	11%
Toestemming >16 jaar	-	-	-	-	12%	10%	17%
Toestemming bij speciale gelegenheden (bijv. oud en nieuw)	6%	12%	7%	13%	21%	24%	21%

Aantallen: 2011: *n* = 132 | 2012: *n* = 196 | 2013: *n* = 248 | 2014: *n* = 364 | 2015: *n* = 548 | 2016: *n* = 503| 2017: *n* = 631

Ook werd de jongeren gevraagd in hoeverre hun ouders op de hoogte waren van hun drankgebruik. Het percentage jongeren dat aangeeft dat hun ouders veronderstellen dat ze minder drinken dan in werkelijkheid, nam toe tot 2015 (45%) en blijft daarna redelijk stabiel (Tabel 9).

Tabel 9: *Betrokkenheid ouders*

Betrokkenheid ouders	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
“Mijn ouders weten precies hoeveel ik drink”	18%	16%	20%	17%	17%	17%	13%
“Mijn ouders weten ongeveer hoeveel ik drink”	40%	48%	40%	38%	35%	36%	42%
“Mijn ouders denken dat ik minder drink”	39%	33%	35%	42%	45%	44%	42%
“Mijn ouders denken dat ik meer drink”	3%	3%	5%	3%	3%	2%	3%

Aantallen: 2011: *n* = 531 | 2012: *n* = 434 | 2013: *n* = 467 | 2014: *n* = 570 | 2015: *n* = 738 | 2016: *n* = 618| 2017: *n* = 687

Conclusie

Het aantal adolescenten dat zich met een alcoholintoxicatie heeft gepresenteerd in 2017 is iets gestegen ten opzichte van 2016, maar lager dan in 2015. Omdat minder ziekenhuizen zijn gaan melden en dus niet alle adolescenten met een alcoholintoxicatie zijn gemeld, is dit aantal mogelijk een onderschatting. Van een opnieuw fors stijgende trend lijkt in ieder geval geen sprake te zijn.
De groep adolescenten die zich met een alcoholintoxicatie presenteert is de afgelopen jaren nauwelijks veranderd wat betreft gemiddelde leeftijd, ethanolspiegel, culturele achtergrond en schoolniveau.
De trend dat ouders strenger worden lijkt gestabiliseerd te zijn, ongeveer de helft van de ouders geeft geen toestemming aan hun kinderen om alcohol te drinken. Bij het includeren van deze vraag in de registratie (2011) was dit nog een kwart van de ouders. Wel geven meer ouders toestemming om alcohol te drinken bij speciale gelegenheden zoals oud en nieuw: in 2011 was dit 6% en in 2017 21%.
Er zal verder geïnvesteerd moeten worden in het terugdringen van het aantal 14-17-jarigen naast het consolideren van de in de laatste jaren behaalde winst. Er mag niet een nieuwe generatie kinderen ontstaan die op jonge leeftijd gaan drinken en opgenomen worden.

Onderzoekers

Drs. I.M. Wolberink	Onderzoeker en arts-assistent kindergeneeskunde Reinier de Graaf Gasthuis Delft
Dr. N. van der Lely	Kinderarts-opleider Reinier de Graaf Gasthuis Delft
Dr. J.J. van Hoof	Onderzoeker Universiteit Twente, Enschede

Publicaties

- Nienhuis K., Van der Lely, N. & Van Hoof, J.J. (2017) Ten Years of Alcohol Intoxication in Adolescents and Treatment in Paediatric Departments in Dutch Hospitals. Journal of Addiction Research
- Schreurs, C. J., Van Hoof, J. J. & Van der Lely, N. (2016). Hypothermia and acute alcohol intoxication in Dutch adolescents: The relationship between core and outdoor temperatures. Journal of Substance Use.
- Van Hoof, J. J., Van Zanten, E., & Van der Lely, N. (2015). Four years of reports of alcohol-related harm to pediatricians in the Netherlands. Journal of Child & Adolescent Substance Abuse, 24, 191-197.
- Van Hoof, J. J., Boeynaems, G., & Van der Lely, N. (2014). Compliance with the legislation on alcohol serving and selling and alcohol intoxications in adolescents. Journal of Substance Abuse and Alcoholism, 2 (1), 1008.
- Sokbroekx, M. A., Houterman, S., Coolen, S. A., Van der Lely, N., Pelleboer, R. A. (2014). Are carbohydrate-deficient transferrin assays useful for the detection of recurrent 'binge drinking' in children with an alcohol intoxication in the emergency department? Alcohol and Alcoholism, 49 (6), 635-638.
- Van Zanten, E., Dedooy, J., Ramet, J., & Van der Lely, N. (2013). Nederlandse ervaringen met alcohol intoxicaties bij minderjarigen: aankondiging van de Belgische registratie door kinderartsen. Tijdschrift voor Geneeskunde (België), 01, 69.
- Van Zanten, E., Van der Ploeg, T., Van Hoof, J. J., & Van der Lely, N. (2013). Gender, age, and educational level attribute to blood alcohol concentration in hospitalized intoxicated adolescents; a cohort study. Alcoholism: Clinical and Experimental Research, 37 (7), 1188-1194.
- Van Zanten, E., De Visser, M. D. C., & Van der Lely, N. (2012). Effectiveness of a Dutch outpatient prevention-intervention programme after admittance for alcohol intoxication. Acta Paediatrica.
- Van Zanten, E., Van Hoof, J. J., & Van der Lely, N. (2012). A new approach in adolescent alcohol intoxication; clinical pediatric experience and research combined. Pediatrics / Book 2, ISBN 978-953-308-63-9.
- Van Hoof, J. J., Van der Lely, N., Bouthoorn, S. H., Rodrigues Pereira, R., & Van Dalen, W. E. (2011). Adolescent alcohol intoxication in the Dutch hospital departments of pediatrics; A two-year comparison study. Journal of Adolescent Health, 48, 212-214.
- Bouthoorn, S.H., Van der Ploeg, T., Van Erkel, N.E., Van der Lely, N. (2011). Alcohol intoxication among Dutch adolescents: acute medical complications in the years 2000-2010. Clinical Pediatrics, 50 (3), 244-251.
- Bouthoorn, S. H., Van Hoof, J. J., & Van Der Lely, N. (2011). Adolescent alcohol intoxication in Dutch hospital centers of pediatrics: Characteristics and gender differences. European Journal of Pediatrics, 170, 1023-1030.
- Van Hoof, J. J., Van der Lely, N., Rodrigues Pereira, R., & Van Dalen, W. E. (2010). Adolescent alcohol intoxication in the Dutch hospital Departments of Pediatrics. Journal of Studies on Alcohol and Drugs, 71, 366-372.